
Jubileji

Peter Vodopivec – ob 70. obletnici

Sedemdesetletnice že po svoji naravi, po impresivnosti številkk zbujaajo pozornost in spoštovanje. V našem kulturnem krogu smo jih vzpostavili kot trenutke razmisleka. Vzpostavili smo jih kot trenutke, ki kličejo k refleksiji o našem skupnem bivanju in o naši skupni poti – kot zgodovinarji, a tudi kot ljudje. Kajti vsak zapis o slavlencu je neizbežno tudi zapis o nas samih, je zapis naše izkušnje, našega doživljanja slavljenca, njegovega časa in prostora, v katerem je intelektualno zorel in deloval.

V tem pogledu ni prav nič drugače v primeru Petra Vodopivca, ki je v letošnjem poletju dopolnil sedemdeset let. Toda pri Petru Vodopivcu se zastavlja drugo, precej bolj zagatno vprašanje. Kako na kratko povzeti njegovo pestro ustvarjanje? Kako na nekaj straneh povzeti vsestranski in večplasten strokovni in človeški napor pri premikanju meja znotraj stroke in v različnih javnostih v njegovi širini in pomenskih odtenkih? Tematski in organizacijski opus, ki ga je ustvaril Peter Vodopivec, je ne samo širok, temveč tudi zelo raznovrsten. Kot se za kritičnega intelektualca tudi spodobi!

Peter Vodopivec se je rodil leta 1946 in je po študiju na oddelku za zgodovino ljubljanske FF leta 1978 doktoriral pod mentorstvom profesorja Frana Zwittera. Postal je redni profesor za občo zgodovino 18. in 19. stoletja na Filozofski fakulteti v Ljubljani, od leta 1999 do upokojitve leta 2012 je bil zaposlen kot znanstveni svetnik na INZ v Ljubljani.

Za Petra Vodopivca nedvomno velja, da je značaj tudi usoda. Dinamičnost, premišljenost, potrpežljivost, radovednost (ki sega čez okvire zgodovinopisne stroke), posluš za druge oziroma za drugačna (tudi nasprotna) stališča in interpretacije niso lastnosti, ki bi krojile zgolj njegovo zasebno življenje. Vplivale so tudi na njegovo strokovno delovanje. S takšnimi značajskimi lastnostmi je Peter Vodopivec prav gotovo pomembno zaznamoval slovensko zgodovinopisje, in to kot osebnost in znanstvenik. V zadnjih štirih desetletjih nastopa v različnih zgodovinarskih vlogah: kot profesor, raziskovalec, mentor, urednik, svetovalec, kritik in ne nazadnje kot zelo ploden pisec. S teh položajev je neprisiljeno, z močjo argumentov spodbudil mnoge vsebinske in metodološke premike v našem zgodovinopisju, spodbujal samokritičen razmislek o lastni stroki (o ciljih in dometu), o njeni vlogi v družbi nasploh, o prenosu rezultatov raziskovalnega dela v širšo, zlasti šolsko javnost.

Kot pisec teži k sintetičnemu ter poglobljenemu razumevanju zgodovinskih pro-

cesov in obdobjih, in sicer na podlagi poznavanja empiričnih podatkov, soočenih s teoretskimi premisami, ter ob upoštevanju relevantne sodobne strokovne literature. Takšno razumevanje preteklosti je v najbolj celoviti obliki podal v monografiji *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja* (Ljubljana: Modrijan, 2006) ter v sodelovanju s kolegom Petrom Štihom in Vaskom Simonitijem v sintezi *Slowenische Geschichte: Gesellschaft - Politik - Kultur* (Graz: Leykam, 2008).

Bolj kot kdorkoli drug je po vzpostavitvi interpretativnega pluralizma poudarjal potrebo po konstruktivnem dialogu v zgodovinopisju kot eno njegovih temeljnih značilnosti. Bolj kot kdorkoli drug je poudarjal nujnost komparativnega raziskovalnega dela, nujnost interakcije med domačim in mednarodnim znanstvenim prostorom, prenos znanja in metodologij raziskovalnega dela iz mednarodnega okolja. Bolj kot kdor koli drug je že zelo zgodaj poudarjal tudi potrebo internacionalizacije slovenskega zgodovinopisja. Pisal in govoril je proti konceptu razvojne premočrtnosti (včasih celo teleološkosti), plediral za kategorije procesnih značilnosti (to je za tolmačenje notranje logike in vzajemnosti historičnih procesov), dolgoročnosti, večperspektivnosti, kontekstualizacije in dialoški, ki naj bi bile vodilo raziskovalnega dela vsakega zgodovinarja. Poudarjal je položaj zgodovinarjev kot prevajalcev miselnih struktur preteklosti in sedanjosti, zgodovinarja kot agensa dialoga med preteklostjo in sedanjostjo. Zgodovinopisje naj bi z vključitvijo momenta narativnosti spremenilo način komuniciranja z javnostmi. Vse to se je izteklo v željo po opustitvi etnocentrizma oziroma drugih oblik ideološkosti kot raziskovalnih strategij in interpretacijskih paradigem v slovenskem zgodovinopisju. S temi stališči je imel Peter Vodopivec v osemdesetih in devetdesetih letih kot univerzitetni profesor ali kot pobudnik različnih projektov velik vpliv na cele generacije dodiplomskih in podiplomskih študentov, na njihove konceptualne in metodološke usmeritve.

Našteti poudarki Vodopivčevega angažmaja niso nastali naenkrat, pač pa so postopno prihajali do veljave od osemdesetih let 20. stoletja dalje, pri čemer mu je vsekakor močno koristilo znanstveno izpopolnjevanje v tujini. V letih 1978/79 se je strokovno izpopolnjeval v Parizu, leta 1982 v Združenih državah Amerike, kasneje je bil tudi gostujoči profesor na univerzi v Celovcu (1987), leta 1991 v Clevelandu, leta 1993 v Gradcu in v letih 1995/96 v Budimpešti. S svojim delovanjem si je pridobil ugled v (tedanjem) jugoslovanskem prostoru pa tudi med avstrijskimi, nemškimi, francoskimi in ameriški kolegi.

Osemdeseta leta 20. stoletja sodijo v historično prelomne čase, ko se je z opuščanjem ideološke ortodoksije postopno odpiral družbeni prostor, ki je nato po padcu berlinskega zidu zaživel v podobi interpretativnega in metodološko pluralnega strokovnega okolja. Družbeni prostor se je neizogibno odpiral tudi za zgodovinopisje, ki je dobilo priložnost preseči redukcionistični in ideološki interpretativni vzorec, na kar je med prvimi v slovenskem okolju v člankih (npr. o razmerju med ideologijo in zgodovinopisjem v *Problemih* leta 1984) opozarjal prav Vodopivec. Takrat se je ponujala priložnost za redefinicijo položaja zgodovinopisja kot humanistične discipline, čez meje ideoloških omejitev ali delitev. Ta leta je Peter Vodopivec aktivno soustvarjal

kot kritičen intelektuallec. Tudi z zavedanjem, da taka drža praviloma ni vzbujala naklonjenosti tedanjih oblasti in njihovih predstavnikov v javnosti. S položaja zagovornika zgodovine kot znanosti o družbi, kot vede, ki naj celovito razlaga družbene procese ali posamezne fenomene, je Vodopivec na ozadju historičnih spoznanj kritično mislil tudi vsakokratno aktualno sodobnost.

Tovrstne težnje so najbolj razvidne iz njegovih posegov na področje šolske zgodovine. Na področje torej, kjer zgodovinopisje prihaja v stik z najširšim občinstvom, z učenci in dijaki v občutljivem obdobju oblikovanja osebnostnih identitet, kulturnih in vrednostnih preferenc. Po Vodopivcu gre za veliko odgovornost discipline (piscev učbenikov in učiteljev), kako skozi govor o preteklosti na zanimiv in ilustrativen način interpretirati današnji svet.

Pomembno vlogo je imel pri prenovi pouka zgodovine v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, saj je vodil komisijo, ki je bila zaslužna za spremembo učnih načrtov leta 1998. Postal je tudi prvi predsednik Državne predmetne komisije za splošno maturo za zgodovino v času, ko je bila matura vnovič uvedena kot zaključek srednješolskega izobraževanja, hkrati pa je aktivno sodeloval pri organizaciji raznih seminarjev za učitelje zgodovine. Bil je tudi eden izmed pobudnikov in ustanoviteljev slovenskega Društva učiteljev zgodovine v letu 2000.

Peter Vodopivec je deloval oziroma še deluje tudi v številnih uredništvih revij in strokovnih društvih. Med drugimi posegi v javnosti lahko omenimo še to, da je bil že v študentskih letih član uredništva študentskega časopisa *Tribuna*, kasneje pa je bil aktiven v uredništvu *Naših razgledov*, *Glasnika Slovenske matice* in *Nove revije*, uredil je več zbornikov, v zadnjem obdobju pa je sourednik zbirke *Zgodovina držav in narodov*, ki jo izdaja Slovenska matica.

Za svoje raziskovalno delo je prejel več priznanj – leta 1996 francosko odlikovanje vitez akademskih palm, leta 2008 avstrijsko nagrado Antona Gindelyja za kulturo in zgodovino srednje, vzhodne in južne Evrope za monografijo *Od Pohlinove slovnice do samostojne države: Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*, istega leta je delo prejelo tudi nagrado klio, v letu 2009 pa še nagrado oddelka za zgodovino Jagiellonske univerze in Zgodovinskega društva v Krakovu. Dve leti pozneje je bil odlikovan z avstrijskim častnim križcem za znanost in umetnost I. reda.

Dosedanja življenjska in profesionalna pot Petra Vodopivca je bila pestra in polna ustvarjalnosti. A Peter Vodopivec se ni ustavil pri doseženem. Tako upokojitve ni razumel samo kot ugodja spokoja, temveč tudi kot priložnost, da v miru uresniči zastale, nedokončane ali na novo domišljene projekte v zgodovinopisju ali izven njega. Da torej še naprej prispeva k dinamiki stroke, k razumevanju historičnih okolij. In v tem stremljenju ga lahko samo podpremo in mu za naprej zaželimo veliko zdravja in sreče!

Žarko Lazarević in Bojan Godeša